

4. Пугакова В. Ф. *Порушення лексичної і граматичної сторони мовлення дітей із ЗНМ* / В. Ф. Пугакова // *Логопед в детском саду.* – 2013. – №7. – С. 8.
5. Соботович Е. Ф. *Нормативні показники мовленнєвого розвитку дитини дошкільного віку* / Е. Ф. Соботович // *Дефектологія.* – 2003. – №2. – С. 15-19.

УДК 376-056.264-053.4:159.953

В. О. Дика

*магістрант спеціальності
Спеціальна освіта
(Логопедія. Спеціальна психологія)*

К. О. Зелінська-Любченко

*кандидат педагогічних наук,
старший викладач кафедри логопедії,
Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка*

ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СЛУХО-МОВЛЕННЕВОЇ ПАМ'ЯТІ У ДОШКІЛЬНИКІВ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРозВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті розглядаються особливості формування та розвитку слухомовленнєвої пам'яті у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

В статье рассматривается особенности формирования и развития слухоречевой памяти у детей дошкольного возраста с общим недоразвитием речи.

The features of the formation and development of auditory memory in preschool children who have a general hypoplasia of speech deals with the article.

Ключові слова: *пам'ять, слухомовленнєва пам'ять, загальне недорозвинення мовлення, дошкільний вік, спілкування, порушення слухомовленнєвої пам'яті.*

Ключевые слова: *память, слухоречевая память, общее недоразвитие речи, дошкольный возраст, общение, нарушения слухоречевой памяти.*

Key words: *memory, auditory and speech memory, general speech underdevelopment, preschool age, communication, auditory speech memory disorders.*

Постановка проблеми. Проблема формування слухомовленнєвої пам'яті у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення в умовах

сьогодення є досить актуальною. Фахівці спеціальної освіти наголошують на тому, що порушення слухомовленнєвої пам'яті негативно впливають на мовленнєвий розвиток дитини. Разом із порушеннями лексико-граматичної складової мовлення, порушується слухове сприймання і слухова увага. В зв'язку з цим змінюється процес формування мовленнєвої діяльності в цілому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Науково-теоретичний аналіз вітчизняних та зарубіжних наукових джерел показав, що вивченням особливостей пам'яті у дітей із порушенням мовлення займалися Беякова Л. І., Виготський Л. С., Власенко І. Т., Гаврилова Н. С., Гаркуша Ю. Ф., Лурія О. Р., Маклова А. Г., Усанова О. М., Фігерredo Е. Л. та інші науковці. Проблемами розвитку пам'яті у дітей із загальним недорозвиненням мовлення, а також дослідженням слухомовленнєвої пам'яті займалися Виготський Л. С., Волкова Л. С., Ельконіна Д. Б., Жане П., Зінченко Т. П., Істоміна З. М., Лебедева О. С.

Мета статті – на основі аналізу наукової літератури висвітлити особливості розвитку слухомовленнєвої пам'яті у дітей дошкільного віку із загальним недорозвиненням мовлення.

Виклад основного матеріалу дослідження. На думку Ельконіна Д. Б., пам'ять грає величезну роль в становленні психічного розвитку дошкільника. Вона визначає успішність формування інших психічних пізнавальних процесів, і в той же час є найбільш чутливою до будь-яких змін, які торкаються головного мозку дитини. І тому може виступати, як своєрідний показник стану психічного розвитку в цілому.

У дошкільному віці розвиток образних форм пізнання відбувається швидкими темпами. Серед них образна пам'ять займає центральне місце. Дошкільний період найбільш сприятливий до розвитку цього виду пам'яті. Той факт, що пам'ять формується у дошкільника найбільш інтенсивно в порівнянні з іншими здібностями, є привабливим для максимального розвитку слухомовленнєвої пам'яті дитини із загальним недорозвиненням мовлення. Для прогресивного розвитку слухомовлен-

невої пам'яті дошкільників необхідно виявити умови, що сприяють цьому розвитку [1, с. 176].

Слухо-мовленева пам'ять – це образа пам'ять, пов'язана з діяльністю слухового аналізатора та спрямована на запам'ятовування звуків: мовленнєвих і немовленнєвих. Цей вид пам'яті характеризується тим, що людина, може швидко і точно запам'ятати зміст подій, логіку міркувань, розуміти зміст прочитанного тексту. Слухо-мовленнева пам'ять лежить в основі здібностей людини, є умовою навчання, надбання знань, формування умінь і навичок [5, с. 121].

Необхідно відзначити, що слухо-мовленева пам'ять дітей із загальним недорозвиненням мовлення формується в процесі діяльності так само, як і у дітей без порушень мовлення. Але процеси запам'ятовування, збереження і відтворення у дітей із ЗНМ мають свої особливості [4, с. 26].

Дослідники вказують на те, що у дітей із ЗНМ відмічається низький обсяг слухового запам'ятовування, швидке забування отриманої інформації, різноманітні помилки відтворення (Белякова Л. І., Власенко І. Т.)

Своєчасне виявлення недоліків слухо-мовленевої пам'яті та подальша їх корекція дозволяє домогтися максимальної результативності в системі логопедичної роботи з усунення загального недорозвинення мовлення і найуспішніше підготувати дітей до подальшого шкільного навчання.

У дітей із загальним недорозвиненням мовлення відмічаються такі труднощі, які пов'язані з недостатнім розвитком слухо-мовленевої пам'яті:

- низький обсяг мовного матеріалу, що запам'ятовується як на тривалий, так і на короткий час;
- швидке забування мовного матеріалу, запропонованого для запам'ятовування;
- спотворення і смислові заміни слів під час відтворення;
- при відтворенні мовного матеріалу спостерігаються заміни слів за фонетичною подібністю;
- слова, пов'язані між собою за змістом, запам'ятовуються краще, ніж розрізнені слова [2, с. 145].

Але не тільки ступінь розвитку мовлення залежить від рівня розвитку пам'яті дитини, а й рівень розвитку пам'яті залежить від ступеня сформованості мовлення.

У дошкільників із нормальним мовленнєвим розвитком під час відтворення матеріалу виявляється певна організованість, зосередженість. У дітей із ЗНМ виявляється імпульсивність, підвищена рухова активність чи навпаки-сповільненість. Діти з нормальним мовленнєвим розвитком при навмисному запам'ятовуванні відтворюють більше інформації, ніж діти із ЗНМ. Для якісного запам'ятовування матеріалу дитині з типовим мовленнєвим розвитком потрібно повторити матеріал 1-2 рази. А дитині із загальним недорозвиненням мовлення – від 3 до 5 разів.

Таким чином, можна зазначити, що пам'ять дошкільника є центральною психічною функцією, що визначає інші процеси, які в першу чергу пов'язані із мовленнєвим розвитком дітей [1, с. 89].

Дослідження пам'яті дітей із порушенням мовлення показало, що у них страждає розвиток слухової-мовленевої пам'яті. Згідно з дослідженнями Власенко І. Т., які констатували деяке загальне зниження в обсязі слухо-мовленевої пам'яті у дітей із порушенням мовлення, простежується взаємозв'язок між рівнем слухового та мовленнєвого розвитку [3, с. 123].

На думку багатьох авторів, порушення розвитку слухо-мовленевої пам'яті проявляється у труднощах збереження та відтворення інформації, нерівномірності відтворення з тенденцією до зменшення кількості слів. Найбільш часті помилки-це заміна складних слів на асоціації, зниження обсягу, міцності запам'ятовування, а також сповільненість запам'ятовування. Важливими чинниками, що впливають на слухо-мовленнєву пам'ять дітей із ЗНМ є особливості мислення, недостатня саморегуляція порушення різних видів сприймання.

Для дітей із загальним недорозвиненням мовлення характерним також є недостатній розвиток мимовільної пам'яті. Те, що діти із нормою мовленнєвого розвитку запам'ятовують легко, у

дітей із порушення мовлення викликає багато зусиль. Багаторазове повторення призводить до втоми і дитина втрачає інтерес до завдання, тому результат погіршується.

Продуктивність запам'ятовування залежить від форми подання матеріалу. Діти із ЗНМ краще запам'ятовують наочний матеріал, ніж вербальний. Якщо говорити про мисленнєву активність, то у дітей із нормальним мовленнєвим розвитком характерне свідоме прагнення застосовувати ті самі логічні операції, що й під час запам'ятовування. У більшості дітей із загальним недорозвиненням мовлення такого не спостерігається [6, с. 97].

Розвиток мимовільної пам'яті має важливе значення для підготовки дитини до шкільного навчання. Навчальна діяльність неможлива, якщо дитина буде запам'ятовувати тільки те, що її безпосередньо цікавить.

Всі ці процеси є основою для формування слухо-мовленнєвої пам'яті, та подальшого навчання дитини.

Висновки та перспективи подальшого розвитку. Слухо-мовленнєва пам'ять у дітей із загальним недорозвиненням мовлення має свої особливості та певні порушення, які в свою чергу відображаються як на мовленнєвому так і на психічному розвитку дитини.

Результати дослідження слухо-мовленнєвої пам'яті у дітей із загальним недорозвиненням демонструють: слабкість утримання мовленнєвих сигналів і неточне відтворення почутих слів, низький рівень розвитку довільності та контролю слухової пам'яті, порушення впізнавання слів запропонованих на слух, погана реакція на мовні стимули, повільне орієнтування в умовах завдання.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андрусишина Л. Є. Особливості інтелектуального розвитку дітей дошкільного віку із загальним недорозвитком мовлення: дис...канд. психол. наук: 19.00.08 – спеціальна психологія / Л. Є. Андрусишина – К., 2012. – 283 с.
2. Белякова Л. И. Сравнительное психолого-педагогическое исследование дошкольников с общим недоразвитием речи и нормально развитой речью / Л. И. Белякова, Ю. Ф. Гаркуша, О. Н. Усанова, Э. Л. Фигередо – М., 2005 – 200 с.

3. Блонский П. П. Память и мышление / П. П. Блонский – зд. 2. – М. : Норма, 2007 – 208 с.
4. Гаврилова Н. С. Порівняльна характеристика особливостей недорозвитку фонематичних процесів у першокласників з порушеннями мовлення та у розумово відсталих дітей / Н. С. Гаврилова, Г. В. Верховляд // Актуальні питання корекційної освіти – 2011 – Вип. 2. – С. 25-33.
5. Калягин В. А. Логопсихология / В. А. Калягин, Т. С. Овчинникова – М. : Академия, 2006 – 320 с.
6. Левченко И. Ю. Психологическое изучение детей с нарушениями развития / И. Ю. Левченко, Н. А. Кисилёва – М. : Издательство «Книголюб», 2007 – 152 с.

УДК 376-056.264-053.2:81'233:81'374

Б. С. Динник

магістрант спеціальності

Спеціальна освіта

(Логопедія. Спеціальна психологія)

Л. Л. Стахова

кандидат педагогічних наук, доцент,

Сумський державний педагогічний
університет імені А. С. Макаренка

ВИКОРИСТАННЯ ЛЯЛЬОК У ПРОЦЕСІ РОЗВИТКУ СЛОВНИКА ДІТЕЙ ІЗ ЗАГАЛЬНИМ НЕДОРОЗВИНЕННЯМ МОВЛЕННЯ

У статті розкрито загальні відомості розвитку словника дітей із загальним недорозвиненням мовлення, використання ляльок у процесі розвитку словника дітей із загальним недорозвиненням мовлення.

В статье раскрыты общие сведения развития словаря детей с общим недоразвитием речи, использование кукол в процессе развития словаря детей с общим недоразвитием речи.

The article reveals general information on the development of the vocabulary of children with general speech underdevelopment, the use of dolls in the development of the vocabulary of children with general speech underdevelopment.

Ключові слова: загальне недорозвинення мовлення, лялька, словник.

Ключевые слова: общее недоразвитие речи, кукла, словарь.

Key words: general underdevelopment of speech, doll, dictionary.